

## Potovanje po okrajnah nebá.

(Dalje.)

„Tega sicer ne moremo tajiti, da bi te naravne postavbe za vas zvezdoglede ne veljale; nam je pa vse to prazna govorica, ker so nam rekli, da v svetem pismu stoji, da je Josue Boga prosil, da je solnce ustavil“.

Jez bi djal, da s temi besedami ni rečeno, da solnce hodi, kakor še dandanašnji pratikarji pišejo, da solnce vzhaja in zahaja, namesto da bi rekli: ta in ta dan se bo zemlja na svoji poti tako vertila, da bomo ob sedmih solnce zagledali, kakor da bi v ti uri čez juternje gore prisijalo. — Poslušajte pa zdaj mene. Tudi meni je sveto pismo dobro znano, pa sem pri Hiob. pogl. 38. v. 13. in na več drugih krajih teh bukev najdel, da govori od „perotnice zemlje“. Če bi kdo z vsem tem dokazati hotel, da sveto pismo namen ima, nas v zvezdoznanstvu podučevati, bi po zadnjem lepem izgledu očitno nas učilo, da se zemlja po zraku verti, ker bi sicer vedno mirne „perotnice“ za ničesa ne bile. Poslušajte kaj govori Chateaubriand (Šatôbrian), ki velja za enega naj bolj učenih in pobožnih katoličanov naših dni. On odgovarja na pritožbo, da so v Rimu važne znajdbe zvezdogledov prekleli: „ali ne spricujejo drugi dopisi iz Rima dobro ravno teh znajdb? Toraj moramo reči, da so tudi v Rimu, kot drugod, sčasoma k bolji razsoji prišli. Očitane pa, da je pravo kersanstvo ljudsko omiko zadrževalo, ni res in velja le starim narodom, ki jih vendar za silo modre imamo. Leta 591 po tem, ko so Rimsko mesto sozidali, se je starašinstvo zbralo in zapovedalo, da naj se modroslovci iz mesta zapodé. Šest let po tem si je tudi Kato prizadeval, da bi bili atenskega poslanca Karneada odpravili, da se ne okuži mladina po gerških zvijačah in da ne bo prihodnost ljudstva terpela! „Če se je rimski prestol“, pravi Chateaubriand dalje, „kadaj Kopernikovemu spoznanju vstavljaj, ali se ni ravno kaj takega že pri Gerkih primerilo?“ Plutarh pravi: „Aristarh méni, Gerki naj bi Samoščana Kleanta (imeni ste predjane) pred sodbo poklicali in ga obsodili božje kletvine, ker je stan sveta poderl, posebno ker se je ta človek prederznil umišljavati, da obnebje pri miru stoji in da se le zemlja napošev vprek kroga živinskih znamenj pomikuje krog sebe suče“. — Čez 6 let so pa v Rimu sami privolili, da naj se Kopernikove misli v šole vpeljejo. Ali niso sv. oče papež Gregor, slavni popravljaec pratike, minih Bako, morebiti znajdenik daljnogleda, kardinal Kuza, mašnik Gassendi, ali niso vsi ti bili zvesti varhi, ki so podpirali s svojo umetnostjo zvezdoslovje? Kdo bi bil pa tudi prve leta te znajdbe v Rimu več zvezdoznanskih zapopadkov iskal kakor pri Tiho Brahe-tu, ki je vedno tajil, da se zemlja ne verti?“ — To so besede moža, čigar slavnost se razlega med modrimi duhovnimi pastirji vse Europe.

To je pa druga — bote zdaj rekli, kaj ne! — če taki možje vaše resnice in znajdene postavbe sami podpirajo, bomo jim pa tudi mi verjeli. Veseli me, da sem vas otel tisti nesrečni kugi, ki serce ogluší, da resnice več zapopasti ne more. Verjemite: resnice ostanejo resnice, in veljavnost Kopernikovega zapopadka, veljavnost božjih postav v stvarjenju bo popolnoma krivično mnenje zmagala; prepadle bodo kvante, babje vraže kakor se rušijo sčasoma sivi robovi stermega skalovja; obstalo bo le, kar se resnici ne opira, kakor bodo obstale pervine ali prvi sostavni deli teles in postavbe Stvarnika.

(Konec sledí.)

## Slovstvine reči.

*Dostavek k spisom od glag. doveršivnih <sup>1)</sup>.*

Ne domišljujem si, da sem preudaril natoro glagola slovenskega že popolnoma. To je težje, kot si misli marksdo. Zato ponujam prečastitim bravcom za božično orehovo potico ali medenko nekoliko „orehov jezikoznanskih“. Pozneje se mi je začelo dozdevati, da se je zgodila morda glagolu „pomeniti“ (bedeuten) krivica. Nekteri glagoli izhajajo na ravnost iz imen; n. pr.: svetovati iz imena „svet“ namesto: „sovet“ iz „so“ pa „vêt“ = govor; jugoslov. savětovati, pa kje in kje tudi svëtiti koga; obetati namesto: obvetati iz obet = ob-vêt; razumeti, srb. česki: razuměti, tudi razumiti, rozumiti, poljski rozumieć — iz „razum“, „rozum“, ne pa iz „raz“ pa iz „umem“; tedaj so vsi veršivni kakor „razuměvati“, „rozuměvati“, rozumiewać <sup>2)</sup>. Morebiti, da izhaja tako tudi „pomeniti“ (bedeuten) naravnost iz imena „pomen“, in ne mara, da je tedaj „pomeniti“ veršiven tako, kakor pomenjati <sup>3)</sup>, razumeti in razumevati itd.

Jako slaven jezikoznanec méni, vendar noče še terditi očitno, da izhajajo bojé tudi glagoli staroslovenski in drugih Slovanov: prihoditi, dolaziti, iznositi itd. ravno tako naravnost iz imen: prihod, dolaz (prim. prelaz), izsnos itd., in da so ravno zato veršivni. Zakaj so pa naši: iznositi, prelaziti itd. doveršivni? Zato ker izhajajo iz: „iz“ pa „nositi“ itd.

Vredno je to reč premišljavati. Vendar naj se nihča ne prenagli, da bi izpeljaval n. pr.: „zahvaliti“ iz „zahvala“, priorati iz „pri-or“ itd. Naj pa izhaja jugosl. „iznositi“ na ravnost iz imena „iznos“ ali pa iz glagola „iznesti“, naj bode „pomeniti“ (bedeuten) pravi veršivni ali pa nedoveršivni glagol, to ne bo škodovalo čisto nič misli moji zastran rabe glagolov. Nekaj ljulike bo pa ostalo kakor v najbolji pšeniči menda vekomaj; n. pr.: poznam tega človeka, namesto (kakor so govorili še za Trubarja Slovenci in kakor še dan danes Slovani severni): „znam“ tega človeka. Beli Kranjci pa pravijo še: „zna se mu na nosu, kdo je“. Drugi Jugoslovani pravijo poznajem ga = poznam ga.

J. N.

<sup>1)</sup> Čeravno so učeni jezikoznanski pomenki mnogim bravcem „dolgočasni“ (kakor se nam je od nekterih strani vediti dalo), so vendar od druge strani za napredek našega jezika tako važni in potrebni, da moramo hvaležni biti domoljubom, ki so to reč sprožili in temeljito pretresli. Da pa se poprave jezika našega razodenejo občinstvu, ni druge poti, kakor po listih časnikov. Naj tedaj tisti naših častitih prejemnikov „Novic“, ki so le braveci, ne pa sami tudi pisatelji, prijazno pomislijo, da se v taci potrebni pomenkih tudi zanje trudimo, da jim bomo mogli zmiraj bolj po starem domačem jeziku in prijetno v duhu našega naroda pisati. Saj je tudi „dolgočasno“, preden gospodar izredi ovco, da mu daje volno, in preden iz volne se stka sukno; ali „kratkočasno in prijetno“ je potem lepo sukno imeti, ki nam jo je dala ovčica. Kakor od več strani smo ravno tudi iz Reke prejeli pismi dveh učenih domorodcev, ki ne moreta prehvaliti gosp. Navratilovega sostavka „o glagolih“. Med drugim pravi eden izmed nju, da „zraven tega, da temelj literarnega približanja jugoslovenskih narečij naj je to, da rabimo vseskozi le take besede, ki so v vsih jugoslovenskih narečjih jednake korenike, je treba zares dobro paziti na glagole, ker oni so temelj naše konstrukcije in sintakse, in reči se more, da je naš jezik glagolni, pa ne substantivni, kakor je nemški, talijanski in vsi drugi jeziki novih narodov“. Drugo pot bomo kaj več povedali o ostalem dopisu. Vred.

<sup>2)</sup> Vuk, Lukaševski, Konečny; po poljski doverš. glag. iz rozumieć je zrozumieć.

<sup>3)</sup> V Rožni Dolini na Koroškem.